

ONNODIGE AFBRAAK

AOW, WIA en WW:
houdbaar en betaalbaar

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
Inleiding	4
De smalste schouders dragen de zwaarste lasten.	5
1.1 Hoe de vrijheidsbijdrage vooral betaald wordt door werkenden	5
1.2 Waarom onze sociale zekerheid betaalbaar zijn en blijven.	7
AOW	8
WW/WIA	10
Miljarden vs. % van onze economie	11
Conclusie	12

DOWNLOAD dit bestand voor *volledige* interactieve functionaliteit en open het met **Adobe Reader** op **desktop** of **laptop**. De interactieve functionaliteit werkt niet of slechts ten dele bij opening in een browser!

Door de **KLIKBARE INHOUDSOPGAVE** kom je direct op de pagina of het artikel van je keuze. Met de **THUISKNOP** keer je terug naar de inhoudsopgave. Je kan natuurlijk ook gebruik maken van de standaard interface (bladwijzers) van je pdf reader. Bij verwijzing naar een **BIJLAGE** keer je terug naar de 'vertrekpagina' door een klik op het **paginacijfer** van de betreffende bijlage.

SAMENVATTING

AOW, WIA EN WW: HOUDBAAR EN BETAALBAAR

- Om hogere defensiekosten te financieren kiest het kabinet Jetten voornamelijk voor bezuinigingen op sociale zekerheid en zorg, én voor lastenverzwaringen voor werkenden
- Deze bezuinigingen en lastenverzwaringen pakken regressief uit: lagere- en middeninkomens worden geraakt terwijl hogere inkomens worden ontzien.
- Vermogenden zien zelfs hun lasten dalen.
- De coalitie presenteert bezuinigingen als noodzaak om de sociale zekerheid betaalbaar te houden.
- Uit onze analyse blijkt dat die goed betaalbaar is, en blijft.
- Er zijn voldoende andere manieren om de stijgende defensiekosten te betalen en de sociale zekerheid tegelijkertijd te ontzien
- Deze zijn niet alleen rechtvaardiger, maar ook economische logischer en in lijn met eerdere adviesrapporten

INLEIDING

Het kabinet Jetten is voornemens hard te bezuinigen op de sociale zekerheid en de belastingen voor werknemers te verhogen. In deze notitie laten we zien dat zij de lasten oneerlijk verdelen en er geen noodzaak is om te snijden in de sociale zekerheid en de AOW.

In haar onderbouwing voor deze bezuinigingen blijft de coalitie aldoor benoemen dat ze noodzakelijk zouden zijn omdat het stelsel onder druk staat, bijvoorbeeld vanwege vergrijzing. In deze notitie laten we zien dat de door het kabinet gebruikte argumenten, voor het verhogen van de AOW-leeftijd en het verslechteren van de WW en de WIA, geen standhouden wanneer ze worden geconfronteerd met de feiten. Het sociale zekerheidsstelsel is goed betaalbaar, en blijft dat ook. De belangrijkste reden dat de coalitie wil bezuinigen op sociale zekerheid en zorg, ligt besloten in de zoektocht naar manieren om de stijgende defensiekosten te financieren.

DE SMALSTE SCHOUDERS DRAGEN DE ZWAARSTE LASTEN.

Het kabinet Jetten staat voor een aanzienlijke financiële uitdaging. Door afspraken over de NAVO-norm moet het Nederlandse defensiebudget de komende jaren ongekend groeien. Uiteindelijk zal de Nederlandse overheid in 2030 19 miljard euro méér uitgeven dan vandaag de dag. De vraag die inmiddels al maanden boven Den Haag hangt: hoe dat te financieren?

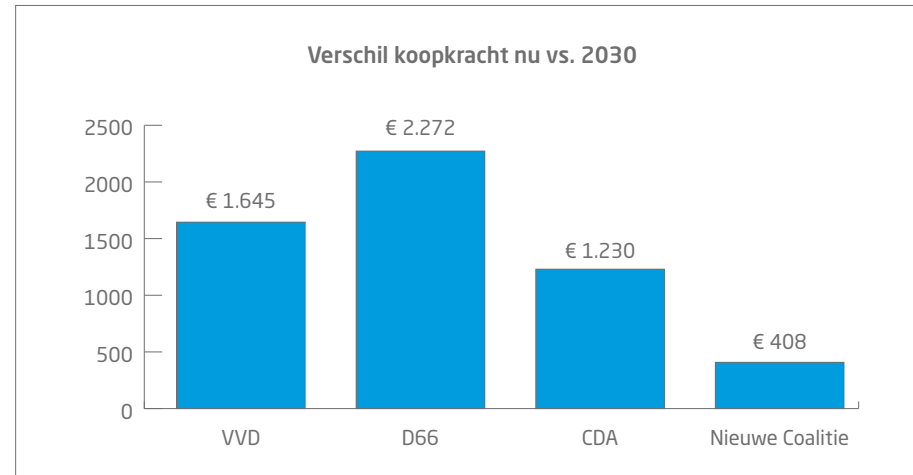
De afgelopen jaren wees rapport na rapport in één richting: de allerhoogste inkomens betalen relatief minder belasting dan lage en middeninkomens¹. De verklaring: de Nederlandse belasting op arbeid is te hoog, die op vermogen te laag. Ook het IMF adviseert Nederland om arbeid minder te belasten². Het ligt dan ook voor de hand om hier met de huidige opgave gevolg aan te geven.

Toch maakt de coalitie een diametraal andere keuze. Alle goed doorwrochte analyses en aanbevelingen ten spijt, legt de coalitie de lasten opnieuw bij werkenden neer. Zowel in de vorm van hogere belastingen als van minder zekerheden. Beiden zijn onnodig.

1.1 Hoe de vrijheidsbijdrage vooral betaald wordt door werkenden

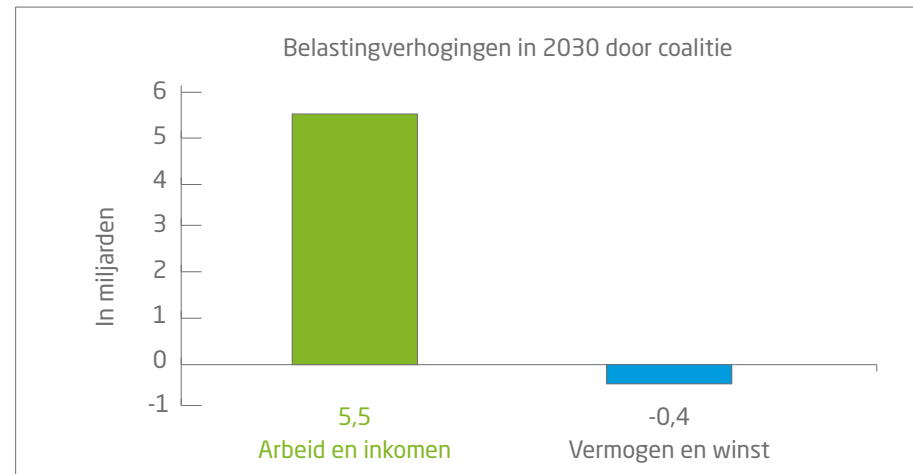
Om de afwijkende keuzes van de coalitie te overzien is het goed te beginnen bij de verkiezingsbeloftes van D66, VVD en CDA. Opmerkelijk genoeg beloofden alle drie de partijen tijdens de verkiezingscampagne aanzienlijke koopkrachtstijgingen voor de gehele regeerperiode (figuur 1). Dit lieten zij ook op die manier door het Centraal Planbureau doorrekenen. Toen de inkt van het regeerakkoord eenmaal droog was bleek daar nauwelijks iets van over. Voor de duidelijkheid: ook in verkiezingstijd stelden partijen al de hogere defensiekosten te willen betalen én kunnen combineren met deze koopkrachtstijgingen. In de economische omstandigheden veranderde tussentijds niets, in de politieke prioriteiten blijktbaar wel.

1 CPB (2026) <https://www.cpb.nl/publicatie/de-hoogste-bomen-vangen-minder-wind-belastingdruk-op-inkomens-en-vermogens>
2 Kingdom of the Netherlands-The Netherlands: Staff Concluding Statement for the 2026 Article IV Consultation Mission

Figuur 1: eigen berekening op basis van CPB Keuzes in kaart, doorrekening regeerakkoord en MEV 2026

Figuur 2: Twee regressieve vrijheidsbijdrages

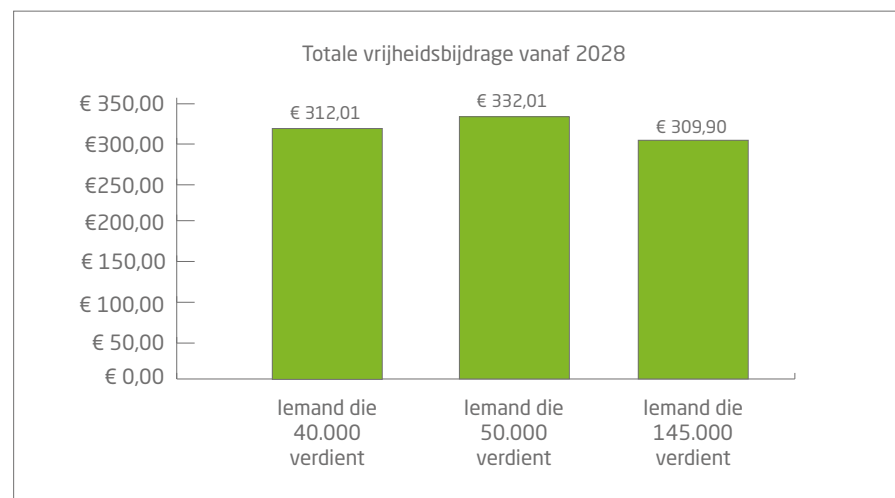
Figuur 2: bron CPB Doorrekening regeerakkoord

Voor een mogelijke boosdoener is het behulpzaam om de voorgestelde lastenverzwaringen van het kabinet uit te splitsen naar de categorieën 'arbeid en inkomen' en 'vermogen en winst'. Dit laat grofweg zien hoe de extra voorgestelde belastingen verdeeld worden tussen arbeid en vermogen (figuur 2).

Wie met die blik naar de coalitieplannen kijkt ziet iets - zachtjes gesteld - opmerkelijks. De coalitieplannen zoeken de lastenverhogingen volledig op 'arbeid en inkomen', terwijl vermogen en winst zelfs op een lastenverlichting kunnen rekenen. Daarmee wordt de gehele extra belasting precies geplaatst waar experts adviseerden dat niet te doen.³

Daar komt bij dat de voorgestelde belastingen op arbeid en inkomen niet solidair zijn. De extra lasten worden in merendeel niet gedragen door de breedste schouders. Sterker nog, het omgekeerde is het geval. Dit wordt goed duidelijk bij de zogeheten 'vrijheidsbijdrage voor burgers'. Dit is simpelweg een voorgestelde verhoging van de inkomstenbelasting. Maar door de wijze waarop de coalitie dit heeft geprobeerd te verstoppen in de systematiek (namelijk door het niet-indexeren van de zogeheten tabelcorrectiefactor) pakt de verhoging regressief uit. Middeninkomens betalen niet alleen relatief, maar ook in absolute zin meer dan de hoogste inkomens (figuur 3).

Ook de vrijheidsbijdrage voor bedrijven is regressief. Het kabinet heeft namelijk gekozen om deze bijdrage via de premie voor het arbeidsongeschiktheidsfonds te laten lopen. Hierdoor verandert de vrijheidsbijdrage voor bedrijven in een extra bijdrage van werknemers. Het CPB gaat er vanuit dat 80% van de premie betaald wordt uit de loonruimte van werknemers⁴. Ook binnen de werknemers wordt de premie scheef verdeeld. Boven het maximale premieloon⁵ wordt er geen extra premie geïnd waardoor er voor hogere inkomens relatief steeds minder premie wordt afgedragen.

Figuur 3: eigen berekening

Kort gezegd kiest de coalitie er in weerwil van allerlei adviezen voor om de stijgende lasten neer te leggen bij de factor arbeid. Dit maakt werk minder aantrekkelijk en zorgt volgens het IMF juist voor minder arbeidsaanbod⁶ terwijl deze coalitie zich daar nu net druk om maakt. Daarnaast kiest de coalitie ervoor de rekening tussen huishoudens ongelijk te verdelen: lagere- en middeninkomens dragen zowel in euro's als in procenten van hun inkomen meer af voor de vrijheidsbijdrage dan hogere inkomens.

Hiernaast worden werkenden op nog een tweede manier geraakt: door te bezuinigen op sociale zekerheid.

³ Stellinga, M. (2020). Verlaag belasting op werk, verhoog die op vermogen. NRC. <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/05/18/verlaag-belasting-op-werk-verhoog-die-op-vermogen-a4000129>

⁴ CPB-Kansrijk-belastingbeleid-2020.pdf

⁵ In 2026 gaat het hier om €79.412,-

⁶ Kingdom of the Netherlands-The Netherlands: Staff Concluding Statement for the 2026 Article IV Consultation Mission

1.2 Waarom onze sociale zekerheid betaalbaar zijn en blijven.

Naast lastenverhogingen kiest de coalitie er nadrukkelijk voor om de stijgende defensiekosten te financieren met bezuinigingen op sociale zekerheid en zorg. In de retoriek van het kabinet zijn deze bezuinigingen nodig om bijvoorbeeld de sociale zekerheid in de toekomst betaalbaar te houden. Wie beter kijkt ziet echter dat de sociale zekerheid uitstekend betaalbaar blijft en de meeste aangevoerde argumenten berusten op misvattingen. Bezuinigingen op de sociale zekerheid lijken weinig ander doel te dienen dan het ophalen van geld wat niet elders gezocht wordt. In weerwil van de retoriek.

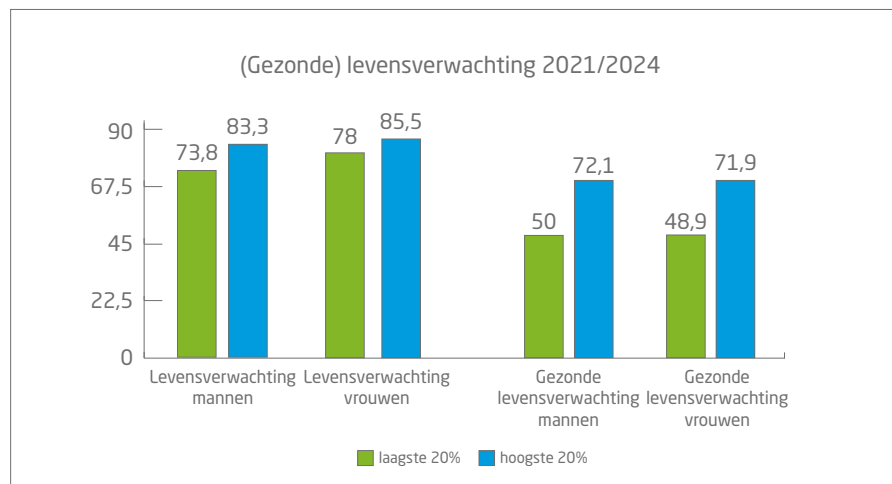
AOW

'We willen de AOW juist betaalbaar houden voor komende generaties'. Met woorden van die strekking verdedigt de coalitie de versnelde verhoging van de AOW-leeftijd. In het pensioenakkoord uit 2019 werd afgesproken dat elk jaar stijging van de levensverwachting zou leiden tot een acht maanden hogere AOW-leeftijd. De coalitie wil dit terugbrengen naar een een-op-een-koppeling. Dit zou nodig zijn om de vergrijzing op te vangen.

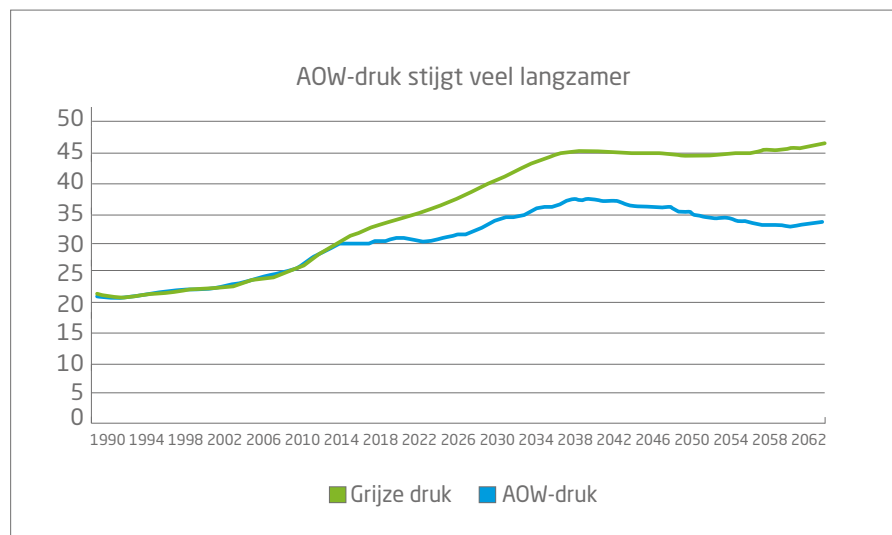
Laten we ten eerste nogmaals benadrukken waarom deze snellere AOW-stijging zo'n groot probleem is. Op dit moment is het al zo dat een aanzienlijke groep mensen moeite heeft om (gezond) de pensioenleeftijd te halen. De verschillen in levensverwachting, en met name in gezonde levensverwachting, tussen rijk en arm, zijn in Nederland ontzettend groot (figuur 4). De hoogste inkomensgroep leeft gemiddeld 8 jaar langer dan de laagste inkomensgroep en zelfs meer dan 20 jaar langer in goede gezondheid. Een versnelde verhoging van de AOW-leeftijd maakt deze voor mensen onbereikbaar, en dat geldt al helemaal voor jongeren. Zij zullen het langst door moeten werken.

Ten tweede is - en blijft - de AOW in weerwil van wat de coalitie stelt zeer betaalbaar. Natuurlijk vergrijst de Nederlandse bevolking. Er zijn vandaag de dag een stuk meer 65+'ers dan een paar decennia geleden. De verhouding tussen het aantal 65+'ers en mensen tussen de 20 en 65 wordt door beleidsmakers veel gebruikt en ook wel de grijze druk genoemd. Dit percentage lag in 1990 net boven de 20% en stijgt naar verwachting tot 45% in 2060 (figuur 5).

Toch is dat niet het juiste getal om naar te kijken. De AOW-leeftijd ligt niet meer op 65 jaar en stijgt in het huidige stelsel al gedeeltelijk mee met de levensverwachting. Beter is het daarom te kijken naar de AOW-druk: de verhouding tussen het aantal AOW-gerechtigden en de beroepsbevolking vanaf 20 jaar oud. Die prognose ziet er een stuk beter uit (figuur 5). De AOW-druk neemt de komende jaren veel minder hard toe en daalt daarna weer. In 2060 ligt de AOW-druk naar verwachting nauwelijks hoger dan vandaag de dag.

Figuur 4: bron CBS. Hier worden de groepen vergeleken op basis van inkomen.

Figuur 5: bron eigen berekening op basis van CBS-data

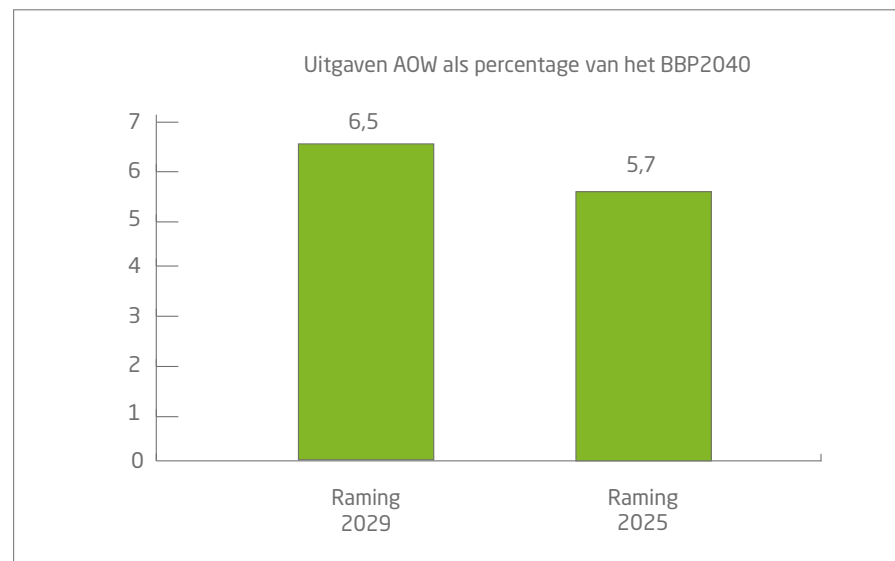
Natuurlijk toont ook de historische ontwikkeling van de AOW-druk dat de groep werkenden vandaag de dag voor meer mensen AOW-premie moet betalen dan vroeger. Dat klinkt als een groot probleem, maar: dat is het niet. Dat komt omdat we in diezelfde periode een stuk productiever en rijker zijn geworden. Alhoewel er nu relatief minder werkenden zijn dan vroeger, verdienen die wel met elkaar veel meer geld. Dus zijn ze in staat een grotere groep mensen van AOW te voorzien.

Vergelijk het met de landbouw. Vroeger waren misschien negen boeren nodig om een dorp een jaar lang van voedsel te voorzien. Sinds de modernisering van de landbouw en de introductie van machines zoals tractoren kan één boer makkelijk hetzelfde werk verzetten. Er zijn minder boeren, maar er is nog altijd meer dan genoeg eten.

Beter is het daarom om te kijken hoeveel de AOW ons kost als percentage van onze economie, ook wel het bbp genoemd. Dat laat zien of we meer van onze welvaart moeten inzetten voor het betalen van de AOW of juist niet. Wie hiernaar kijkt ziet: de vooruitzichten worden eigenlijk steeds beter. In 2019 dachten economen nog dat de AOW in 2040 6,5% van het bbp zou kosten. Inmiddels is die verwachting gedaald naar 5,7% (figuur 5).

Op dit moment liggen die kosten ook al rond de 5%. Dus er wacht ons enkel nog een stijging van 0,7% tot 2040. Dat is niet heel veel, als we deze kosten helemaal eerlijk verdelen zou een modaal huishouden op termijn dik €300,- per jaar meer kwijt zijn aan de AOW. Dat is niet weinig maar ook geen bedrag om over in paniek te raken.

De belangrijkste vraag is dus niet of de AOW betaalbaar blijft. Dat is de regeling al. De vraag is of de AOW ook voor iedereen bereikbaar blijft. Met de coalitieplannen lijkt het er niet op.

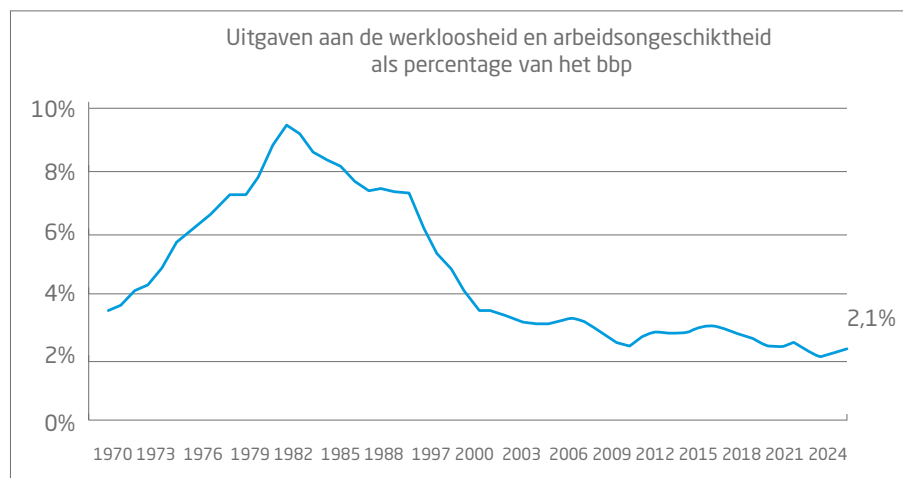

Figuur 6: bron CPB zorgen om morgen (2019) en De Nederlandse overheidsschuld op lange termijn (2025)

WW/WIA

Eenzelfde soort situatie zien we ontstaan rond de werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Ook daar benadrukt het kabinet dat er allerlei problemen zijn met het sociaal vangnet die opgelost moeten worden. Wie beter kijkt ziet dat de werkelijkheid ook hier simpeler is: er wordt vooral geld gezocht voor uitgaven elders.

Ten eerste geven we niet steeds meer geld uit aan de WW en de WIA. Integendeel, als we kijken naar de totale uitgaven aan de werkloosheid en arbeidsongeschiktheid als percentage van het bbp zien we juist dat de overheid relatief steeds minder kwijt is. In 2024 ging er nog zo'n 2,1% van ons BBP naar alle arbeidsongeschiktheid en werkloosheidsuitkeringen, ongeveer een kwart minder dan in 2014. Gaan we verder terug in de tijd dan zien we percentages boven de 3% en in de jaren 80 wel boven de 8%. Deze tak van de sociale zekerheid is dus steeds betaalbaarder geworden. Waarom wil het kabinet daar toch op bezuinigen? En wat is het effect van de plannen?

Figuur 7: bron eigen berekening op gegevens CBS en CPB CEP 2026

Om te beginnen met de WW. De coalitie wil daar op drie manieren op bezuinigen: de maximale uitkeringsduur daalt van twee naar één jaar, de jaren die het kost om recht op dat ene jaar op te bouwen groeit én het wordt moeilijker om een jaar mee te laten tellen in de opbouw (de zogeheten referte-eis). Hierdoor heeft een significant deel van vooral de jongeren en de laagste inkomens die tot nu wel recht hadden op WW (15% en 18% van hen, respectievelijk), straks geen recht meer op WW.

De coalitie wil naar eigen zeggen bezuinigen op de WW, omdat die niet meer van deze tijd is. De arbeidsmarkt verandert en dus zouden mensen vaker en sneller van baan moeten wisselen. Belangrijk: dit vaak gehoorde punt kent geen enkele feitelijke onderbouwing. Zo zijn levenslange loopbanen niet significant afgenomen⁷ en wordt er in Nederland in vergelijking met andere Europese landen nu al vaak van baan gewisseld⁸. Daarnaast stelde minister Vrijbrief (SZW) in een interview met het AD: 'Bij de WW zie je nu dat oudere werknemers na twee jaar WW bijna nooit meer aan het werk komen. Dat willen we toch niet? De WW hoort een korte overbrugging te zijn tussen twee banen. Daarom verkorten we de WW-duur.'⁹

Die redenering is krom. Mensen die na twee jaar nog geen werk hebben gevonden zouden dat na één jaar eigenlijk wel al kunnen? In plaats van dat deze groepen hiermee geholpen zijn lijkt de kans levensgroot dat ze op spaargeld of bijstand zullen zijn aangewezen.

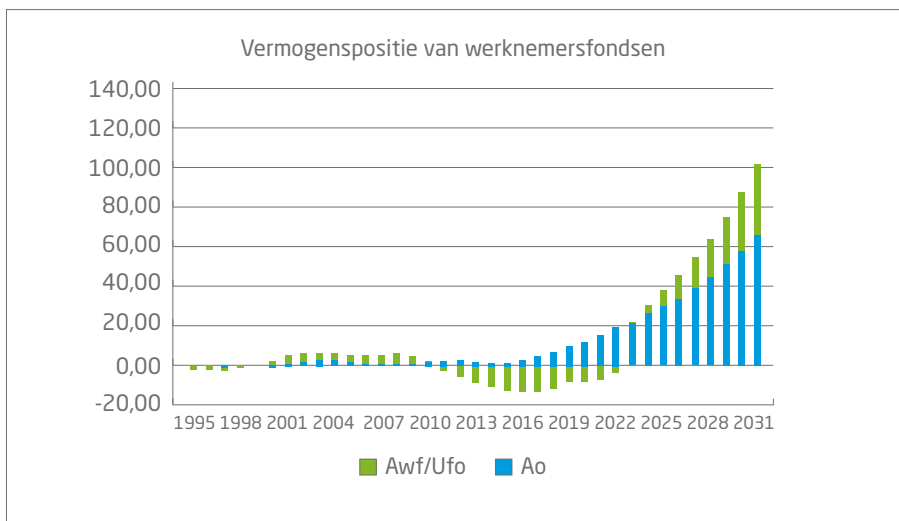
⁷ <https://esb.nu/de-baan-voor-het-leven-is-nog-springlevend/>

⁸ In Europese context dulden we alleen Noorwegen, en afhankelijk van de leeftijdscategorie Denemarken voor ons in het aantal keer dat er van baan wordt gewisseld. In de groep 15-74 zijn we vergelijkbaar met Denemarken. De groep 25-54 wisselt net wat vaker van baan in Denemarken, terwijl jongeren (15-24) vaker van baan wisselen in Nederland.

⁹ Interview Vrijbrief, AD

Bij de WIA zien we iets vergelijkbaars. Het arbeidsongeschiktheidsstelsel kampt met een aantal serieuze vraagstukken, zowel in de uitvoering - zoals bijvoorbeeld te zien bij de keuringsachterstanden - als de instroom, die alweer enige tijd toeneemt. Daar moeten oplossingen voor komen.

Het kabinet is onder andere van plan om het zogeheten maximale dagloon met 20% te verlagen. Dat bedrag bepaalt de maximale uitkeringshoogte en ligt op dit moment op 6.617 euro bruto per maand. Maximale uitkeringshoogtes bedragen 70% van dit bedrag. Wie meer verdient krijgt dat nooit als uitkering. Het verlagen van dit bedrag met 20% kan in de praktijk betekenen dat uitkeringsgerechtigden honderden euro's per maand inleveren. Dan kun je denken, dat gaat alleen om rijke werknemers. Maar dat is niet waar. Als dit plan doorgaat krijgen ook docenten met enige jaren werkervaring straks geen volledige WW meer als zij werkloos worden.

Figuur 8: bron CPB CEP 2026

Het lijkt erop dat het kabinet in de premies voor de WW en de WIA een spookbelasting heeft gevonden. Deze premies stromen namelijk werknemersfondsen in - en die tellen mee voor het EMU-saldo. Hoe meer premies binnenstromen, hoe prettiger voor de Minister van Financiën. Wie naar de vermogenspositie van deze fondsen kijkt, ziet hoe deze komende jaren in omvang groeien. Er komt dus steeds meer premie binnen ten opzichte van de uitkeringen. Dit positieve saldo geeft ook geen aanleiding om te bezuinigen. Financieel is het stelsel juist heel houdbaar.

Het is bovendien onduidelijk op welke manier het bezuinigen op de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen een echte oplossing voor gaat bieden voor de eerdergenoemde problemen. Wie de instroom wil verlagen zal zich op preventie moeten richten. Een gebrek aan keuringsartsen verandert niet door mensen hun uitkering te verlagen.

MILJARDEN VS. % VAN ONZE ECONOMIE

De mate waarin de coalitie probeert problemen te schetsen die er niet zijn, werd ook duidelijk toen minister Vijlbrief in de Tweede Kamer de begroting voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid moest verdedigen. In debat met Jimmy Dijk (SP) benadrukte hij dat de uitgaven aan sociale zekerheid tussen 2026 en 2030 met zo'n vijf miljard toenemen.

Dat is natuurlijk veel geld. Tegelijkertijd is het van belang te beseffen dat zelfs zónder de ingrijpende bezuinigingsvoorstellen van dit kabinet, de uitgaven aan sociale zekerheid de komende jaren minder hard stijgen dan de economische groei. Met andere woorden: we geven in 2030 een kleiner deel van onze welvaart uit aan sociale zekerheid dan nu.

CONCLUSIE

De coalitie claimt dat de sociale zekerheid en AOW onhoudbaar zijn, maar niets blijkt minder waar. De AOW wordt nu als betaalbaarder geraamd dan toen het pensioenakkoord werd afgesloten. De potten voor de WW en WIA zitten vol en zijn ruimvoldoende om de uitkeringen te betalen. De echte reden om de sociale zekerheid als onhoudbaar te presenteren is het ophalen van geld voor defensie.

Daar zijn echter ook andere mogelijkheden voor, zoals het opvolgen van de vele adviezen om (inkomen uit) vermogen zwaarder te belasten, in plaats van de lasten keer op keer bij arbeid te leggen.

COLOFON

Uitgave FNV

Tekst Economen FNV

Vormgeving Studio FNV

Vormgeving Mireille van Yperen

Fotografie FNV

Druk Repro FNV

Order 260403

2026 © FNV

[fnv.nl](https://www.fnv.nl)